

LA COMPANYIA DE NOSTRA SENYORA DELS DESAMPARATS

PAU MIQUEL SALES BARRAGAN

LA POBLA DE FARNALS, L'HORTA NORD

Resum: La Companyia Nostra Senyora dels Desamparats és una companyia sedera valenciana de la segona meitat del segle XVIII. La nostra intenció és veure com sorgeix, el seu funcionament, els membres de la companyia i la seua desaparició.

En la segona meitat del segle XVIII la producció de la seda al País Valencià experimentà una tendència regressiva respecte a la primera meitat d'aquest segle. La davallada més accentuada es produí en les governacions d'Alzira i València. No obstant, no totes les zones van experimentar aquesta disminució de la producció: Dénia es va situar com al tercer nucli productiu en importància, Morella també va augmentar, Xixona, Alacant –entre altres-. Les zones que en la primera meitat del segle XVIII tenien una major intensitat productiva van disminuir aquesta en la segona meitat; per contra, les zones amb un índex més lleuger van augmentar la seua producció¹.

Dins d'aquest marc, cóm va sorgir la Companyia Nostra Senyora dels Desamparats?

¹ FRANCH, R, "La producció de la seda en el País Valencià durant el segle XVIII: distribució geogràfica y evolució", *Noticario de Historia Agraria*, 8 (1994) pp. 75-84.

Com hem vist, la producció agrícola va tendir a l'estancament des de meitat del segle XVIII. Els artesans, per fer front a aquesta situació, van reforçar la cooperació entre ells. Així, van fixar, entre els seus, aconseguir un abastiment regular de matèries primes per a poder mantenir de forma ininterrompuda la seua activitat. En 1757 es va construir un pòsit destinat a afavorir l'abastiment de matèries primes per part de les fàbriques. En 1771 hi hagué una mala collita, amb la conseqüent paràlització de les fàbriques. Davant aquesta situació, el 20 d'Abril d'aquest mateix any, els mestres van posar una demanda judicial en tribunal d'intendència que tractava de forçar la corporació gremial a patrocinar la constitució d'una companyia per accions. Pareix ser que aquest fet va ser el detonant de la creació de la Companyia Nostra Senyora dels Desamparats, companyia que va nàixer en 1772².

En un principi solament podien participar en els mestres del Col·legi de l'Art Major de la Seda o els seus familiars més directes. Degut a la competència que la companyia podia exercir a la iniciativa privada en les activitats d'elaboració i comercialització dels teixits, van limitar els seus negocis a l'abastiment de matèries primes a les fàbriques. El 2 de desembre de 1773, però, la companyia va adquirir un caràcter empresarial. A partir d'aquest moment, qualsevol persona podria comprar accions de la companyia. Com veiem, conseqüència d'aquesta obertura, es va eliminar el seu caràcter artesanal i es va autoritzar a participar en l'accionariat a la resta de grups socials. Açò va provocar que el pes dels artesans en la companyia anés perdent força³.

² FRANCH, R, "Los negocios de una gran empresa sedera en la Valencia del siglo XVIII: La Compañía de Nuestra Señora de los Desamparados", *Revista de Historia Económica*, 3, (1996), pp. 559-560.

³ *Ibidem*, pp. 560-562.

Quins eren els grups accionistes de la Companyia?

Condición social de los accionistas de la Compañía de Nuestra Señora de los Desamparados (valores expresados en libras valencianas)

<i>Condic. social</i>	<i>Núm. acc.</i>	<i>Capital</i>	<i>%</i>	<i>Cap. medio</i>
Noble	3	20.400	10,55	6.800,00
Comerciante	4	7.675	3,97	1.918,75
Prof. y rentistas acom.	60	61.875	32,01	1.031,25
Eclesiásticos	37	25.300	13,09	683,78
Varón sin tratamiento	61	24.925	12,89	408,61
Mujer sin tratamiento	61	24.175	12,50	396,31
Maestro sedero	91	17.125	8,86	188,19
Colegio arte mayor	1	9.825	5,08	9.825,00
Otros artesanos	16	2.025	1,05	126,56
TOTAL	334	193.325	100	578,82

FUENTE: Libro de acciones de la compañía. A.C.A.M.S.V. Sig. 2.3.1. Libro 2.

Aquest quadre ens mostra les diferents persones que van adquirir accions de l'empresa. Font: FRANCH, R (1996, 563)

Les classes rendistes i acomodades – en el quadre corresponen als quatre primers grups- podien controlar perfectament la companyia. Aquestes acaparaven el 59,62% del capital subscrit. En elles trobem a nobles, comerciants, professionals, rendistes acomodats i eclesiàstics. El que resulta curiós és l'absència de la gran burgesia sedera. Aquesta absència potser que fou pel temor de la competència que podia exercir la companyia en els seus negocis. El interès d'aquest grup en la participació en la companyia es trobava molt allunyat a les aspiracions inicials que van impulsar als artesans a la creació de la companyia⁴.

En un segon grup, trobem a les persones que en els documents de la companyia sols figurava el seu nom i no rebien un tracte de distinció. El que destaca ací és que la meitat d'aquest grup són dones. Aquestes acumulaven un 32,58% del capital de la Companyia. Altre fet a destacar és que l'artesanat més ric no va participar decididament en la Companyia. Açò es deu a que, al haver sorgit la Companyia amb l'objectiu de mantindre ininterrompudament l'activitat

⁴ Íbidem, pp. 563-565

de les fàbriques, eren els artesans més modestos els que estaven més interessats en participar⁵.

Quines eren les activitats desenvolupades per la Companyia?

Bàsicament, l'adquisició de la seda- es centraven en la de més qualitat- i la semi-elaboració del teixit per a poder oferir-la amb la major regularitat possible. La Companyia, amb la matèria ja adquirida, efectuava el "torcido"⁶ i el debanat⁷ de la matèria prima: es contractaven mestres torcedors per a aquestes activitat. Després, la companyia oferia el material als fabricants. Cal dir que la Companyia sempre estipulava uns preus inferiors als demandats en el "contraste". Les activitats de la Companyia eren molt beneficioses per als petits fabricants. Tanmateix, a partir de 1775, també va començar a elaborar els teixits de seda. No obstant, era un treball secundari ja que varen acordar que sols podria elaborar la tercera part de les sedes "torcidas" existents, la resta anava destinada per a l'abastiment de les fàbriques⁸.

Cap a on comercialitzaven els teixits de seda?

Els teixits elaborats per la Companyia es comercialitzaven cap a la ciutat de València i en Cadis. Ens centrarem en els teixits que tenien com a destí Cadis. Una de les curiositats de la seua comercialització era que es realitzava via terrestre. Açò era per l'escàs pes que, juntament amb l'elevat valor de la mercaderia transportada, feia que els costos de l'operació foren molt baixos. La Companyia, durant la seua vida en funcionament, va treballar amb tres corresponsals a aquesta zona: Diego Lostau, Pedro Fartané i Manuel Francisco de la Torre.

⁵ Ibídem, pp. 565-566.

⁶ Nom que rep el procés pel qual, torçant els filaments, s'obtenia el fil. L'objectiu és transformar les fibres individuals en un fil continuat.

⁷ L'objectiu d'aquest procés és realitzar l'enrotllament del fil per a emmagatzemar el producte per a la seua venda.

⁸ Ibídem, pp. 571-576

Els primers anys d'activitat, les ventes de teixits de seda cap a Cadis varen créixer ràpidament. A partir de 1779, però, es va veure paralitzat el seu tràfic per la guerra contra Anglaterra. Tanmateix, a partir de 1781 trobem una recuperació i entre 1782 i 1784 les ventes de la Companyia en Cadis assoliren els seus nivells més elevats⁹.

D'aquestes operacions s'obtenia habitualment un benefici brut habitualment d'entre un 22% i un 26%. A aquests se li hauria de descomptar els costos de remissió i la comissió percebuda pels corresponsals. Aleshores, obtenint una rendibilitat tan atractiva, era lògic que la Companyia no remetés pel seu compte els teixits al mercat americà. A més, el comerç amb Cadis també podia proporcionar un benefici addicional mitjançant la inversió del capital en productes colonials que posteriorment es podien comercialitzar en València. La Companyia, però, va recórrer molt poques vegades a aquesta pràctica¹⁰.

Evolución de los beneficios derivados de las ventas de tejidos de seda realizadas en Cádiz por los corresponsales de la Compañía de Nuestra Señora de los Desamparados (valores expresados en libras valencianas)

<i>Año</i>	<i>Val orig.</i>	<i>Val dest</i>	<i>% ventas tot</i>	<i>% benef.</i>
1776	6.861,96	8.943,81	100,00	30,34
1777	9.409,06	11.898,95	100,00	26,46
1778	28.039,54	34.347,97	98,61	22,50
1779	19.449,56	24.174,06	97,91	24,29
1780	1.515,45	1.908,30	100,00	25,92
1781	5.492,53	6.740,76	98,72	22,73
1782	31.094,89	37.296,38	85,08	19,94
1783	13.245,86	16.219,30	57,32	22,45
1784	16.350,88	20.111,63	44,79	23,00
TOTAL	131.459,73	161.641,16	78,14	22,96

FUENTE: Cruce de información entre los libros diarios de piezas trabajadas y las cuentas de venta remitidas por los corresponsales gaditanos. Ver las referencias en los cuadros 4 y 5.

Font: FRANCH, R (1996, 585)

⁹ *Ibidem*, pp. 579-583

¹⁰ *Ibidem*, pp. 585-587

Com va desaparèixer la Companyia?

En 1780 es va assolir la xifra més elevada de producció de teixits de seda. Però, entre 1780-1782, es va produir una greu reducció de la demanda degut a la Guerra que va provocar l'acumulació d'existències i la reducció de l'activitat manufacturera. El motiu fonamental que va provocar els enfrontaments va ser la decisió de mantindre l'activitat manufacturera de la Companyia malgrat la paralització del tràfic que es va produir durant la Guerra¹¹. La majoria dels accionistes van contemplar aquesta situació com a fruit d'una mala gestió que exigia un canvi de l'equip direccional i de la disposició que es reservava el seu exercici als mestres de l'art major de la seda. No es va aconseguir reconduir la situació i el Col·legi de l'Art Major de la Seda va considerar que s'estaven apartant dels seus objectius originals, va decidir no mantindre l'empresa. Així, el 3 de Novembre de 1785 es va imposar la proposta de dissolució de la societat. El 21 de juliol de 1786 va ser acceptada l'ordre¹².

Bibliografia

FRANCH, R, "Los negocios de una gran empresa sedera en la Valencia del siglo XVIII: La Companyia de Nuestra Senyora de los Desamparados", *Revista de Historia Económica*, Año XIV: 1996, nº3.

FRANCH, R, "La producción de la seda en el País Valenciano durante el siglo XVIII: distribución geográfica y evolución", *Noticario de Historia Agraria*, nº8, 1994.

¹¹ La guerra es va produir entre 1779-1783. En 1779, Espanya va entrar en la guerra de la Independència dels EEUU com a aliada dels francesos.

¹² Íbidem, pp. 569-571.